

Проблеми доказування порушень авторських прав в інтернеті

Стрімкий розвиток цифрових технологій та розширення можливостей використання об'єктів авторського права в мережі Інтернет зумовлюють необхідність удосконалення механізмів їх правової охорони та захисту. Швидкість поширення інформації, можливість її необмеженого копіювання, модифікації та видалення створюють умови для неправомірного використання результатів творчої діяльності й водночас ускладнюють доказування відповідних порушень. За таких обставин ефективність захисту авторських прав залежить не лише від нормативно-правового регулювання, а й від можливості своєчасного виявлення, фіксації та представлення доказів протиправного використання творів.

Особливої актуальності ця проблематика набуває у зв'язку зі специфікою електронних доказів, які характеризуються технологічною залежністю, мінливістю та можливістю швидкого втручання в їхній зміст. Видалення вебсторінок, зміна контенту, використання анонімних облікових записів та залучення іноземних постачальників цифрових послуг ускладнюють встановлення факту порушення, особи порушника та зв'язку між його діями і неправомірним використанням твору. Водночас застосування скриншотів, відеозаписів екрана, електронних документів і метаданих порушує питання щодо їх належності, допустимості та достовірності.

Прийняття Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX [1] стало важливим етапом оновлення правового регулювання відносин у цифровому середовищі. Однак наявність спеціальних механізмів захисту не усуває практичних труднощів доказування, що актуалізує необхідність узгодження матеріально-правових положень законодавства з процесуальними правилами дослідження та оцінки електронних доказів.

Однією з основних проблем захисту авторських прав в Інтернеті є необхідність доведення порушення в умовах, коли інформація, що має доказове значення, існує переважно в електронній формі та може змінюватися незалежно від волі правовласника. Тому необхідно розмежовувати фактичне виявлення порушення та його процесуальне доказування. Виявлення передбачає встановлення обставин, які можуть свідчити про неправомірне використання твору, тоді як доказування спрямоване на підтвердження сукупності юридично значущих фактів. Самого виявлення ідентичного або подібного твору на інтернет-ресурсі недостатньо для висновку про порушення, оскільки необхідно з'ясувати правовий режим об'єкта, належність майнових прав, характер використання та наявність правових підстав для нього.

Предмет доказування у таких спорах залежить від способу використання твору та обраного способу захисту. Зокрема, у випадку неправомірного розміщення фотографії на вебсайті необхідно встановити належність авторських прав, факт використання твору відповідачем та відсутність відповідного дозволу або інших законних підстав. У спорах щодо аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм чи інших об'єктів можуть

виникати додаткові питання, пов'язані з технічними способами поширення контенту та участю цифрових посередників. Отже, доказування порушень авторських прав доцільно розглядати як комплексний процес встановлення юридичного зв'язку між об'єктом авторського права, способом його використання, відповідним суб'єктом та порушенням правомочностей правовласника.

Нормативною основою використання електронних доказів є стаття 100 Цивільного процесуального кодексу України [2] та стаття 96 Господарського процесуального кодексу України [3], які визначають електронні докази як інформацію в електронній формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи. До них належать електронні документи, вебсайти та вебсторінки, повідомлення, метадані, бази даних та інші цифрові матеріали. Водночас законодавче визнання електронних доказів не усуває труднощів підтвердження їх походження, часу створення, незмінності змісту та зв'язку з конкретною особою.

Особливе місце серед способів фіксації порушень посідають скриншоти, які дозволяють оперативно зберегти зображення вебсторінки. Проте їх доказове значення обмежується тим, що вони не завжди дають змогу встановити час розміщення інформації, її джерело та особу, відповідальну за публікацію. На нашу думку, основна проблема використання скриншотів полягає не стільки в можливості технічного редагування, скільки в обмеженому обсязі відомостей, які вони здатні підтвердити. Тому такі матеріали необхідно оцінювати з урахуванням способу їх отримання та можливості перевірки іншими доказами.

Процесуальне законодавство допускає подання електронних доказів у паперових копіях, засвідчених у встановленому порядку, однак такі копії не вважаються письмовими доказами. Відповідно, роздрукований скриншот зберігає правову природу електронного доказу, а його доказове значення залежить від дотримання процесуальних вимог та можливості перевірки змісту. При цьому недоліки технічної фіксації не завжди свідчать про недостовірність інформації, якщо відповідні обставини підтверджуються іншими належними доказами.

Більш повному формуванню доказової бази сприяють відеофіксація перегляду вебсторінки, збереження електронних файлів, метаданих та адрес інтернет-ресурсів. Однак жоден із цих способів самотійно не гарантує встановлення всіх обставин правопорушення. Тому доцільним є комплексне використання цифрових матеріалів, що дозволяє підтвердити зміст спірного контенту, місце і час його виявлення, технічні характеристики файлів та належність авторських прав.

Окремою проблемою залишається встановлення належного відповідача, оскільки власник доменного імені, адміністратор вебсайту та особа, яка безпосередньо розмістила твір, можуть бути різними суб'єктами. Стаття 56 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] передбачає спеціальний порядок припинення порушень із використанням мережі Інтернет, розмежовуючи власника вебсайту, власника вебсторінки та постачальника послуг хостингу. Водночас застосування відповідних механізмів не усуває необхідності встановлення ролі конкретного суб'єкта у вчиненні порушення, особливо у випадках пред'явлення майнових вимог.

Важливе значення для вирішення зазначених проблем має практика Верховного Суду, яка дозволяє простежити особливості встановлення авторства, фіксації неправомірного використання творів та оцінки електронних доказів.

Показовою є постанова Верховного Суду від 4 грудня 2019 року у справі № 761/12823/16-ц [4], у якій досліджувалися обставини використання фотографічного твору, зокрема його розміщення в Інтернеті та підтвердження авторства. Важливе значення мали матеріали вебархіву, що дозволяли відтворити зміст вебсторінок за попередні періоди. Ця справа демонструє потенціал цифрових архівів як додаткового способу збереження доказової інформації, особливо коли спірний контент було змінено або видалено. Водночас дата архівування не завжди збігається з датою первісного оприлюднення твору, а наявність матеріалу в архіві сама по собі не підтверджує авторства. Тому такі відомості потребують оцінки у взаємозв'язку з іншими доказами.

Не менш важливою є постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 753/17250/18 [5], що стосувалася неправомірного розміщення на вебсайті матеріалів наукового дослідження, присвяченого проєкту змін до українського правопису. Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про порушення авторського права, оскільки відповідні обставини були доведені позивачем і не спростовані відповідачем. Особливого значення набуло розмежування прав на вебсайт як сукупність програмних засобів та авторських прав на розміщені на ньому твори. Участь у створенні чи функціонуванні вебсайту сама по собі не свідчить про набуття авторських прав на його інформаційне наповнення.

Зазначена правова позиція дозволяє зробити висновок про необхідність розмежування технічної можливості розміщувати контент, фактичного здійснення відповідних дій та наявності правових підстав для використання твору. Встановлення особи, яка адмініструє вебсайт, і визначення суб'єкта авторського права є самостійними юридичними завданнями, що мають вирішуватися з урахуванням конкретних обставин справи.

Інший аспект проблематики розкривається у постанові Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 487/4650/21 [6], яка стосувалася належності авторських прав на значну кількість фотографічних творів. Позивачка заявила вимоги щодо 1 332 814 фотографій, надавши їх примірники на електронному носії, документи про реєстрацію авторських прав та інші матеріали. Апеляційний суд відмовив у задоволенні позову, зокрема через недостатню індивідуалізацію об'єктів, однак Верховний Суд не погодився з таким підходом і направив справу на новий апеляційний розгляд.

Значення цієї справи полягає в необхідності забезпечення розумного співвідношення між процесуальними вимогами до індивідуалізації творів та особливостями їх існування в цифровій формі. Подання значних масивів електронних матеріалів не усуває необхідності встановлення правового режиму кожного спірного об'єкта, однак надмірно формалізовані вимоги щодо їх опису можуть ускладнювати судовий захист. Перспективним у цьому контексті є використання систематизованих електронних переліків, унікальних ідентифікаторів файлів та інших технічних засобів, що дозволяють пов'язати конкретний твір із доказами належності прав та обставинами його

використання.

Важливі підходи до оцінки достовірності електронних доказів сформульовано також у постанові Верховного Суду від 10 грудня 2024 року у справі № 927/1592/23 [7]. Хоча справа безпосередньо не стосувалася авторських прав, її висновки мають значення для відповідної категорії спорів. Суди досліджували скриншот електронного листування, достовірність якого заперечувалася іншою стороною. Оскільки витребуваний оригінал електронного листа не було надано, а дослідження скриншота не усунуло сумнівів щодо його відповідності первісному повідомленню, відповідний доказ не було взято до уваги.

Наведена постанова підтверджує, що подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не зумовлює його недопустимості. Вирішальне значення має можливість перевірки походження, змісту та достовірності інформації. Для спорів про порушення авторських прав це означає необхідність не лише візуальної фіксації вебсторінок, а й, за можливості, збереження первісних електронних матеріалів, особливо коли відповідач заперечує факт розміщення твору або достовірність представлених доказів.

Узагальнення судової практики дозволяє виокремити три взаємопов'язані складові ефективного доказування порушень авторських прав в Інтернеті: ідентифікацію об'єкта авторського права та його правовласника, достовірну фіксацію факту використання твору і встановлення юридичного зв'язку між відповідним використанням та діями конкретного відповідача. Недостатнє підтвердження хоча б однієї з цих обставин може істотно ускладнити реалізацію права на судовий захист.

На нашу думку, удосконалення доказування порушень авторських прав у цифровому середовищі потребує формування узгоджених методичних підходів до фіксації та збереження електронної інформації, документування часу і місця виявлення порушення, використання метаданих та забезпечення можливості перевірки первісних цифрових матеріалів. Водночас такі підходи не повинні створювати додаткових, не передбачених законодавством умов допустимості доказів або обмежувати повноваження суду щодо їх оцінки.

Отже, ефективність захисту авторських прав в Інтернеті залежить від комплексного поєднання технічних можливостей фіксації порушень, належного процесуального оформлення електронних доказів та послідовної судової практики. Подальше вдосконалення відповідних механізмів має спрямовуватися не на встановлення формальних переваг окремих видів доказів, а на забезпечення можливості перевірки їх достовірності та встановлення всіх юридично значущих обставин порушення. Саме такий підхід здатний забезпечити належний баланс між ефективністю захисту авторських прав і процесуальними гарантіями учасників судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 57, ст.166
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Постанова Верховного Суду від 04.12.2019 у справі № 761/12823/16-ц. <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=86241185&utm>.
5. Постанова Верховного Суду від 28.04.2021 у справі № 753/17250/18. <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=96631578&utm>.
6. Постанова Верховного Суду від 30.08.2023 у справі № 487/4650/21. <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=113357574&utm>.
7. Постанова Верховного Суду від 10.12.2024 у справі № 927/1592/23. <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=123928479&utm>